

PRIJEVOJI PJSNIŠTVA

Pust ispod zvizd

Drago Ivanišević, »Pjesme«, Exlibris, Zagreb, 2002.

Piše
Zvonimir
MRKONJIĆ

Jedno od mojih najdojmljivijih sjećanja na Dragu Ivaniševića (1907. – 1981.) bio je njegov opis Vojnovića kako čita jednu svoju dramu. Govoriti s nekim tko je čuo Vojnovića bilo mi je kao sići u »bunar vremena« jer s Vojnovićem počinje moderna hrvatska poezija. Ali zbog toga mi nije lakše pisati o Ivaniševićevoj poeziji. Naprotiv. Kad ga čitam dvadesetak godina nakon njegova odlaska u ravnodušnost vremena, kroz rešetku podataka o životnim činjenicama, zbunjuju me njegovi skokovi u prostoru, vremenu, referencama, stanjima i poetikama. Trst i Split, Zagreb i Pariz, Padova i Dubrovnik, Venecija i Trogir. Sjećajući se djetinjstva u Trstu početkom prošlog stoljeća, Ivanišević piše čakavštinom (»Jubav«, 1960.) po kojoj postaje obnoviteljem moderne »čakavske rič«. U Splitu – čije se raskoši, kako kaže, uvijek »bojao« – sudjeluje u »Tinovim metamorfozama« u morsko božanstvo: »Blaženo zdravlje, ptica sam, riba sam sad, disaj i val«. U Parizu se oko 1936. sreće s Bretonom, ali je svoj spontano nadrealistički »Ljetni solsticij« napisao još 1930. u Dubrovniku. U Zagrebu, ratne 1941., napisao je svoju najžešću pjesmu, »Čitajući jednu kinesku knjigu«, i nadrealističku i ekspresionističku, a još više ivaniševićevsku:

*I odjednom knjiga nestu u lokvi krvi;
samo Kinez osta držeći u rukama svoju vrelu utrobu.
I u pari te utrobe vidjeh: oganj,
kosture kuća u plamenu, raskomadane lešine
i čuh
jauk, jauk, ženski jauk i dječji plač
(o strah, o očaj bezmjernih očiju! o rbine stakla očaja!)
I počeh s Kinezom hrvatski razgovarati...*

Supostojanje poetika, nadrealističke, ekspresionističke i hermetističke nije samo značajka Ivaniševićeve lirike, ono je zaštitni znak i alibi za njegova kolebanja i krize koje su ga gdjekad znale dovesti do ruba svakog životnog konteksta. To je i razlog zašto Ivanišević, osim desetak antologijskih pjesama, nije ostvario homogen pjesnički opus, niti mu je do toga bilo osobito stalo. Osluškujući znakove vremena, Ivanišević ispisuje slijed paroksističkih stihova (»Hegezija u ogledalu jutra«) neuobličjenih strepnja ili se pak ekspresionistički lucidno fokusira na žanrovske slike mondene dekadencije (»Venecija 1936.«). Kao hermetist, Ivanišević izdvaja ekstatične slike iz vremenitog, rijetke doduše, jer ratna strepnja grčem izažima ekspresiju: »U vjetrovima nestajati / i ne moći nestati / postojati / neprigušen krik / krik bola / noć.«

Ako je estetika krika zaoštrila Ivaniševićevo povijesno iskustvo, okrenuto budućnosti, zaključni dio njegove poezije pisan je kao pogled unatrag, pogled historije. »Umjesto patetike općenitih, prenapregnutih zaleta u evokaciju usavršive povijesti u neizrecivo – da citiram sam sebe – ekspresivne se riječi javljaju otežane određenijim referencijama kao šum u glasnogovorenju poruci Historije«. Historija nije učiteljica života, ona je gluhošnjem spodoba iznad nepregledne kosturnice, »grobilja svijeta« i njegove neizmjerne samoće:

*Od istoka do zapada
od sivera do juga
svaki od nas pust
ispod zvizd.*

Izbačen na žalo Historije, Ivanišević nije propustio obratiti se u svojoj preposljednoj pjesmi najvećem proroku Povijesti, Hegelu koga naziva »učiteljem vojske«: »sehr geehrter Heermeister Professor Hegel / još nisam razbio sve svoje dječje igračke / a star sam star«.